

سردن آراگان

مطلبی که ذیلاً از لحاظ خوانندگان ارجمند میگذرد، سرآغاز سلسله نگارشات است که بصورتی مداوم در مجله موسیقی مندرج خواهد افتاد و متضمن زندگی، کار، احساس و تفکر گروهی از ممتازترین استادان واقعی موسیقی در ایران خواهد بود. استادانی که سالیان دراز هم خود را مصروف بدان داشته‌اند تا از تجربیات و مطالعه هنری‌شان چراغی فراراه پویندگان مشتاق هنر برافروزند. استادانی که با تمامی تلاش بی‌گیر خویش، از دیده مردمان بدور مانده‌اند و نامشان را با گوش‌ها انس و الفتی نیست!

ما بدین مهم می‌پردازیم، بدان خاطر که هنر و تلاش اینان را قدر بگذاریم و در عرصه‌ای که شور بختانه بی‌مایگان را پر پرواز پر توان‌تری است، به ستایش هنر اصیل و تلاش صادق برخیزیم.

اشاره بدین نکته ضروری است که برای پیش‌گیری از ایجاد توهمات که احتمالاً از تقدم و تأخر مطالب این مجموعه پیش‌میتوانست آمد، تدبیری اندیشیدیم بدین گونه که از کهن‌سال‌ترین استادان آغاز کنیم.

در آستانه در ، به چهره مردی نگرستم که هفتاد و پنج سال زندگی پر نشیب و فراز بر آن شیار زده بود. در چشمان بی فروغش رنگ تنیدی تنق میکشید، رنگی از یک غرور. غرور خدمتی صادقانه به فرهنگ و هنرمیهنش. با فروتنی مرا پذیرا شد، محبت کرد و با رغبت به پرسش هایم گوش فرا داد .

با پرسش های من و پاسخ های او، پرده بالا رفت و زندگی بازیگر هنرمندی که نیمی از عمرش را در مبارزه بخاطر اعتلا گذرانده است، آغاز شد ...
و من تماشاگر ماندم:

« سون آرا کلیان » هنرمند هفتاد و پنج ساله، در سال ۱۲۶۶ هجری خورشیدی برابر با ۱۸۸۷ میلادی در تبریز پا بعرضه وجود نهاد. هوش و قریحه ای که در او ان کودکی از « سون » بروز میکرد ، بخوبی میتوانست نشانه پیشروی و پیروزی های آینده او باشد. « سون » تحصیلات مقدماتی و متوسطه خود را در شهر تفلیس به پایان رسانید . وی نیز شاید چون هزاران نوجوان دیگر که در آستانه گزینش راهی برای زندگی آینده خود، مردد و دودل میمانند، و شاید چون همانها که عاقبت در این گزینش، از توصیه های پدر و مادر تأثیر می پذیرند و دل به « دوران دیشی و مصلحت بینی » آنان می- سپارند، - بهر سببی که باشد - وارد دانشگاه امپراطوری «نواراسیسک» ، در « ادسا » گردید و رشته حقوق قضائی را برای خود برگزید گواهی فعلی « آرا کلیان » خود مؤید نارضائی گذشته او در انتخاب رشته ای است که قبل از همه به اعصابی پولادین و قلبی بی احساس نیاز دارد. او در خود حساسیتواجی را میدید که میبایست در مسیری مناسب براه افتد و ثمر برساند با همه این راستیها، « سون » از دانشکده حقوق دانشگاه امپراطوری در ادسا، باخذ پایان نامه تحصیلی توفیق یافت ... شعله اشتیاقی که در او در سوز بود، تا بدانجا زبانه کشید که وی را واله و مشتاق بسوی موسیقی روی آور ساخت. سون در او ان تحصیل حقوق هرگز نتوانست چشم از موسیقی بپوشد و دوستانش در لحظات فراغت از دانشکده ، تنها میتوانستند در کنسرواتوار تفلیس سراغی از وی بگیرند .

استعداد اولیه سورن در کنسرواتوار تفلیس شگرف و چشم-گیر بود و از استاد مجرب و کار-آزموده‌اش این توصیه را دریافت، که به پراگ برود و استعداد و قریحه شایان خود را در آنجا، صیقل دهد. در پراگ به تکنیک ساز انتخابی خود - ویولن سل - آشنا تر شد و دستی توانا بر آن یافت. اولین ثمره تلاش‌های تحصیلی سورن، در «کوارتت»ی که با همکاری دوستانش برپا شده بود، بروز کرد، «کوارتت» سورن و دوستان، در کنسرواتوار پراگ تا سه سال فعالیت داشت و برنامه‌های

در ابتدای راه ...

عضو يك «کوارتت» در پراگ

مرتب و جالبی بدوستانان عرضه
 مینمود . در پراك استعداد سورن
 براه دیگری نیز معطوف شد .
 « کارل دورژاک » ، استاد ویولن -
 سازی - و از نسب آنتون دورژاک
 آهنگساز بزرگ - استادی وی را
 پذیرفت و در اندک زمانی باقنون
 ورموز ساختن و پرداختن ویولن ،
 آشنایش ساخت .

در کلاس «همنوازی»

سفر برلن سورن را در کار « ویولن سل » مجرب تر ساخت . چه که
 یکسال تمام در آکادمی برلن و در محضر پروفیسور « بک کر » به شاگردی
 نشست و از تجربه و استادی او ، فیض اندوخت .

پس از این سفر یکساله ، سورن دوباره به ادسا بازگشت و به تکمیل
 معلومات حقوقی خود پرداخت ؛ و هرگز جای شگفتی نیست ، تجربه‌ها بدو
 آموخته بود که با همه جنجالها و قال و مقال‌ها که در دنیا بر سر هنر برپاست ،
 هرگز آنرا یارائی نیست که همه مسئولیت‌ها را تحمل نماید و همه زندگی‌ها
 را تأمین سازد ؛ و این دنیای پر اضطراب و دغدغه طبیعتاً از یک پزشک و یا
 مرد حقوقی بیشتر استقبال میکند تا یک هنرمند با همه ارج و منزلتش ؛

و در کلاس «ویولنسل»

پس از تکمیل مطالعات
 حقوقی ، گذشته درخشان سورن ،
 موقعیتی بس مهم برایش پیش آورد:
 سورن آرا کلیان به ریاست کنسر-
 و اتوار تفلیس برگزیده شد . در این
 مقام نیز انگیزه تلاشهای فراوان
 کردید .

.....
 و بایران ، وطنش بازگشت .

در آن زمان به تازگی مدرسه موسیقی ای بهمت کلنل علینقی خان وزیر
احداث شده بود .

سورن آرا کلیان ، در ۱۳۱۱ هجری خورشیدی همکاری با مدرسه
موسیقی را با ۱۵۰۰ ریال حقوق ماهیانه آغاز نهاد؛ از آن سال به بعد - با چند
وقفه کوتاه - آرا کلیان استادی و یونس را در مدارس موسیقی بعهده داشته
است .

دو سال بعد، بخاطر تلاشهایش حقوقش به ۲۵۰۰ ریال رسید و یکسال
بعد از آن به ۳۵۰۰ ریال و به تناسب سابقه هر سال افزونی یافت و فعالیتش
گسترش پیدا نمود .

از شهریور ۱۳۱۵ با توجه به تحصیل جداگانه او در زمینه ویولن سازی،
تعمیر سازهای زهی مدرسه موسیقی نیز بدو محول شد .
در سال ۱۳۲۰ با کمک « نصرالله خان مین باشیان » و « کنت » مشهور
تریونمی بوجود آورد .

با زوی کار آمدن « مین باشیان » تصمیم جدیدی بمرحله اجرا درآمد .
چه که وی نقشه های فراوان و

در بدو ورود به خدمت

بزرگی برای گسترش فعالیت های
هنری در ایران در سر داشت، و یکی
از آن جمله استخدام استادانی از
اروپا بود. آقای آرا کلیان از آنجا
که اطلاعات مفیدی از نحوه کار
استادان اروپائی داشت مورد شور
قرار گرفت و انجام این مهم از او
خواسته شد. آرا کلیان ، به دوستان
اروپائی خود در پاریس ، برلن و
هامبورگ نامه نوشت و همینگونه
نامه ای برای « زلیکا » رئیس
کنسرواتوار پراگ .
از آلمان برای هر استاد

۱۰۰۰ تومان و از پراگ ۶۰۰ تومان تقاضای حقوق شد و عاقبت ۹ تن استاد چک، به پیشنهاد آرا کلیان با استخدام مدرسه موسیقی درآمدند .
 متأسفانه پس از اندک زمانی جنگ بین الملل آغاز شد و استادان چک به پراگ بازگشتند و این نقشه سودمند نیز تا حدی بلا اثر و منتفی ماند.
 سال ۱۳۲۲، برای آرا کلیان ارتقاء مقامی در برداشت و تدریس دوره عالی هنرستان موسیقی نیز بدو واگذار گردید . در سال ۱۳۲۳، بموجب کدورتی، موقتاً از کار برکنار شد و شاید این برکناری بسود وی نیز بوده است، چه که بلافاصله به بیروت عزیمت نمود و ۵ سال در آکادمی هنری آن دیار باستانی و تدریس اشتغال داشت .

سورن آرا کلیان در شهر یوربور ۱۳۲۸ بایران بازگشت و مجدداً با استخدام رسمی وزارت فرهنگ درآمد و راه تدریس گذشته خود را ادامه داد، در همان سال لیسانس وی در رشته حقوق از دانشگاه « نواراسیك » مورد تأیید و تصدیق شورای عالی فرهنگ قرار گرفت .

در سال ۱۳۳۰ کوارتت جدیدی در هنرستان بهمت آرا کلیان تأسیس شد، و اولین برنامه خود را مشتمل بر کوارتتی از هایدن و بکرشته آهنگهای مجلی در خردادماه همان سال اجرا نمود.

و نیز از سال ۱۳۳۰، به عضویت هیئت امتحنه هنرستان عالی موسیقی درآمد و از سال ۱۳۳۴، عضویت شورای فنی هنرستان را نیز بدست آورده است.

در سال ۱۳۳۵، آرا کلیان خود مصمم شد به آلمان سفر کند و بدعوت کنگره بین المللی فولکلور موسیقی در جلسات آن شرکت جوید.

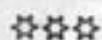
پادوست از دسته رفیق اش
 « صبا »

سرپرست يك «كوارتت» در هنرستان عالی موسیقی

در همین سفر، از طرف هنرهای زیبای کشور مأموریت یافت که وسائل ضروری برای تأسیس يك کارگاه ویولن سازی در ایران را تهیه کند و نیز برای استخدام چهارتن استاد اتریشی اقدام نماید.

سورن آرا کلیان پس از کوشش و جستجوی بسیار چندتن از نوازندگان اتریشی را برای سفر بایران آماده و موافق ساخت. یکی از این چهارتن «هایموتویبر» رهبر سابق ارکستر سنفونیک تهران بود که سال گذشته قرارداد وی با هنرهای زیبای کشور پایان رسید. سه تن دیگر نوازندگان سازهای بادی بودند که دو تن از آنان هنوز با ارکستر سنفونیک تهران همکاری دارند. در بیست و چهارم مهرماه ۱۳۳۷، آرا کلیان هفتاد ساله با بیست و پنج سال خدمت صادقانه بازنشسته گردید.

سورن آرا کلیان در سال ۱۳۳۱، کتابی - بزبان فرانسه - در زمینه ساختمان ویولن، در تهران با انتشار گذاشت که بیش از حد مورد توجه قرار

گرفت . با ارسال نسخ کتاب مزبور به بلژیک و فرانسه ، نامه‌های متعددی از هنرمندان و هنردوستان اروپا بآدرس آرا کلیان رسید که همه مشحون از تقدیر و تحسین بود .

۵ سال بعد از انتشار کتاب ویولن، بآلمانی برگردانده شد و در مجلد نفیس و زیبایی در آلمان بچاپ رسید.

مجله « داس نوریک اینسترومنت » چاپ آلمان (در شماره ژانویه ۱۹۵۷) درباره کتاب آرا کلیان اینگونه نوشت: « این کتاب باید در کارگاه هر ویولن سازی وجود داشته باشد .. » . مسیو گونیک رئیس مدرسه دولتی ساز سازی سوئیس نیز برای آرا کلیان نوشت: « .. همکار عزیز آقای سورن آرا کلیان . من برای تعلیم از کتاب شما استفاده میکنم ، مطالبی را که در کتاب ویولن مطرح کرده اید قابل توجه است .. » . پس از آن نام آرا کلیان در زمره سازندگان ویولن در همه کتابها و نشریات مربوطه، قرار گرفت .

از جمله در یک « فرهنگ بین المللی ساز سازان » که در بروکسل

نسخه اصلی کتاب ویولن بفرانسه و ترجمه اش به آلمانی

بارتیس موسه معروفی ساختمان ساز در آلمان

چاپ و منتشر شده است در ردیف
 «A» نام سورن آرا کلیان و مختصری
 از زندگی هنری او و نمونه امضایش
 بچشم میخورد.

آرا کلیان اعتقاد دارد که
 «تأسیس یک مدرسه و یا دست کم
 کلاسی برای تعلیم فن ساز سازی
 برای سرزمین ما بسیار نافع و

ضروری و در عین حال مقرون به سهولت است. زیرا تنها تجربه، توفیق کامل
 در ساختن سازی را تضمین نمیکنند، بلکه رعایت قواعد علمی و نسبت های تثبیت
 شده باید بصورت پشتوانه تجربیات یک سازنده قرار گیرد. بطور اصولی
 میتوان گفت که هر سازنده ساز باید قبل از همه موسیقیدان باشد و طنین،
 رنگ و حساسیت ساز را بخوبی بشناسد... در حال حاضر ما تنها کارگاهی
 داریم که باید در تکمیل آن بکوشیم...

ماده اولیه برای ساختن ساز در ایران بفرآوری در دسترس است و آن

در کارگاه «ویولن سازی» اش..»

« چوب افرا »ی بسیار مرغوب است . با تلاش بیشتر و با امکانات طبیعی که داریم حتی خواهیم توانست ، سازهای تهیه شده در ایران را بخارج صادر کنیم ... »

ناگفته نماند که آرا کلیان تاکنون سازهای مختلفی ساخته است که تعداد ویولن‌ها بیش از همه است (۳۶ دستگاه) ، امروز در دست غالب نوازندگان متبحر ایرانی و بولنی دیده میشود که نتیجه تجربیات و مطالعات مردی است که هم اکنون هفتاد و پنج سال بر او گذشته است ... مردی که با همه کهولت ، رنگ تندی در چشمان بی‌فروغش تنق میکشد . رنگی از يك غرور ، غرور خدمتی صادقانه به فرهنگ و هنر میهنش
.... و بدین ترتیب پرده فرو میافتد و فراز و نشیب يك زندگی هفتاد و پنج ساله از چشم‌ها ناپدید میشود! ...

م. خوشنام

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی